

कोरोनाचे आंतरराष्ट्रीय परिणाम

कु देशमुख पौर्णिमा लक्ष्मण

एम. ए. प्रथम वर्ष (राज्यशास्त्र विभाग) राज्यशास्त्र विभाग, सामाजिकशास्त्र प्रशाळा, क.ब.चौ.उमवि जळगाव

सारांश:

सध्या जगभरातील परिस्थितीही मोठ्या प्रमाणात संकटाच्या भीतीने भयभीत आहे. कोरोना विषाणूच्या वाढत्या प्रमाणामुळे प्रत्येक देश आर्थिक सामाजिक व राजकीय परिस्थितीशी झुंजत आहे. सध्या जगातील प्रसारमाध्यमांत चीनमधील कोरोना व्हायरसची प्रचंड चर्चा आहे. याच्याशी निगडित प्रत्येक बातमी खरी असेलच असे नाही. मात्र या कोरोनाव्हायरस भारतासह अनेक देशातील विमान कंपन्यांनी चीनसाठीची आपली उड्डणे बंद केली आहेत. चीनमध्ये शिक्षण घेत असलेले अनेक विद्यार्थी मायदेशी परतले तर काहींना तेथेच राहणे बंधनकारक केले. परंतु सध्याच्या परिस्थिती संपूर्ण जगाला कोरोना विषाणूचे परिणाम भेडसावत आहे. अमेरिका, इटली, इंग्लंड अशा प्रकारचे आदेश संकटात दिसून येत आहेत. या संकटाला तोंड देण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय संघटना ही योजना सुचवताना दिसत आहे.

प्रस्तावना : जगभरातील प्रत्येक देश करणा विषाणूमुळे निर्माण झालेली हानीकारक परिस्थिती सांभाळण्याची तयारी करताना दिसत आहे. याच्या अगोदर अशी परिस्थिती निर्माण झाली होती. पण इतक्या मोठ्या प्रमाणात तिचा प्रभाव नव्हता. मानवी परिस्थिती, पर्यावरणीय परिस्थिती असो किंवा इतर कोणतीही परिस्थिती असो ही पुस्तके चर्चा नाही. कोरोना विषाणूचा संसर्ग प्रभाव प्रसार ही बातमी पसरल्यानंतर सुमारे १०० अमेरिकी कंपन्यांनी आपले प्रकल्प चीनमधून इतरत्रही लावण्याची घोषणा केल्याचे अनेक वर्तमानपत्राद्वारे दिसून आले. यातील दुसरे उदाहरण लक्षात घेता येईल. एअर इंडिया आणि इंडीगो या दोन भारतीय विमान सेवा कंपन्यांनी पुढचे काही महिने चीनमध्ये जाणारी आपली उड्डाणे रद्द केली आहे. अशा उदाहरणांची टिकीट एरिया आधीच घेतलेल्या सर्व प्रवाशांचे पूर्णपणे परत देण्याची प्रक्रिया या दोन कंपन्यांनी सुरू केले आहे. अशी परिस्थिती इतिहास पाहता युद्धकाळात हे निर्माण झाली नव्हती. जगाची ही परिस्थिती पहिल्यांदाच पाहायला मिळत आहे याचा परिणाम जगातील प्रत्येक देशाला भोगावे लागेल. आयात-निर्यात बंद झाल्यामुळे अर्थव्यवस्था ढसाळली त्याचबरोबर उत्पादन निर्यात बंद झाल्यामुळे देशाची आर्थिक परिस्थिती ढसाळत आहे असे दिसून येते. त्याच बरोबर चीनच्या व्यवहारात परिस्थितीचा परिणाम होईल असे असले तरी चीन आपली उत्पादन प्रक्रिया काही प्रमाणात चालवत आहे. त्यामुळे जगाची नजर चीनकडे संशयाने पाहिले जात आहे चीनचे महासत्ता होण्याची स्वप्न होते. त्यासाठी चीनने ही परिस्थिती निर्माण केली की नाही असे अनेक प्रश्न सोशल मीडिया मार्फत पाहायला मिळत आहे.

शोधनिबंधाची उद्दिष्टे

- कोरोना विषाणूमुळे जगावर होणाऱ्या परिणामांचे अध्ययन करणे.
- कोरोना विषाणूमुळे आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील संघटनांच्या कार्याची माहिती घेणे.
- कोरोना विषाणूमुळे जगातील सामाजिक आर्थिक राजकीय परिस्थितीची माहिती जाणून घेणे.
- कोरोना विषाणू या विषयाअंतर्गत येणाऱ्या घटकांची तसेच उपघटकांची माहिती मिळवणे.

शोधनिबंधाची गृहितके

- विषाणूमुळे गरीबांची भूकमारीची परिस्थिती निर्माण झाले आहे.
- कोरोना विषाणूच्या लॉकडाऊनमुळे पर्यावरणासाठी सुलभ अशी परिस्थिती प्रथमच निर्माण झाली.
- कोरोना विषाणूमुळे आंतरराष्ट्रीय पातळीवर मोठ्या प्रमाणावर परिणाम झाला आहे.

विषयाची निवड

सध्याच्या परिस्थितीत क्विड-१९ कोरोना विषाणू आजाराने जागतिक स्तरावर खूप मोठा बदल घडवून आणला आहे. आंतरराष्ट्रीय पातळीवर कोरोना व्हायरस या आजाराने मोठ्या प्रमाणात थप्पाम घातले आहे. या आजाराची सुरुवात चीनपासून झाली असल्याने आंतरराष्ट्रीय राजकारणात चीन हा केंद्रबिंदू ठरला आहे. याचे परिणाम जागतिक स्तरावर जवळपास सर्वच देशांना भासत आहे. बाबींचा अभ्यास करणे गरजेचे आहे. म्हणून सदर संशोधकाने या विषयाची निवड केले आहे.

विषयाचे महत्त्व

लहान बालकापासून ते वृद्ध व्यक्तीपर्यंत भीतीचे वातावरण पसरवणाऱ्या महामारी बद्दल माहिती घेणे आवश्यक आहे तसेच आंतरराष्ट्रीय राजकारणात या मुळे होणारे परिणाम अभ्यासणे महत्त्वाची आहे. आंतरराष्ट्रीय राजकारणात कोणत्या प्रकारचे बदल घडून येत आहे आणि कोण कोणत्या राष्ट्रांच्या या राजकीय खेळीत सहभाग आहे हे जाणून घेणे महत्त्वाचे ठरते. त्याचप्रमाणे या महामारी विरोधात आंतरराष्ट्रीय संघटनांचा काय पवित्र आहे तसेच भूमिका काय आहे हे जाणून घेणे महत्त्वाचे आहे. सदर संशोधकाने या विषयाची निवड केली आहे.

संशोधन पद्धती

प्रस्तुत लघुशोध निबंधात संशोधन कर्त्याने विश्लेषणात्मक वर्णनात्मक पद्धतीचा वापर केला आहे. उदाहरणार्थ -वर्तमानपत्रातील लेख, मासिके, त्रिमासिके, टीव्ही वाहिनीवरील ब्लॉक, इंटरनेट वेबसाईट, संदर्भ ग्रंथ इत्यादी साधनांचा वापर करण्यात आला आहे.

विषय विवेचन

- कोरोना विषाणू संकल्पना - विस्तारित स्वरूपात
कविड -१९ किंवा कोरोना या असजिव असलेल्या विषाणूचा जन्म (निर्मिती) चीन देशातील बुहान या प्रांतात झालेली आहे. महाराष्ट्रात डिसेंबर 2019 यावर्षी अचानक एक दिवशी काही व्यक्ती अतिशय आजारी पडले (एकाच वेळेला)त्यांना निदान झाल्यावर अतिशय वेगळ्या व कधीही न पाहिलेल्या विषयानुसार प्रादुर्भाव झाल्याचे निष्पन्न झाले तसेच त्या व्यक्तीवर कोणत्याही प्रकारचे उपचारांचा परिणाम होत नव्हता अशा वेळेस बघता बघता त्यांची संख्या वाढतच गेली व संपूर्ण चीनला या आगळ्यावेगळ्या विषाणूची लागण व्हायला सुरुवात झाली. विषाणू ची निर्मिती करण्यात आली या विषाणू चुकीचे ठरले हे दृढ अद्यापही उलगडलेले नाहीत. त्याच प्रमाणे कोरोना विषाणूची सर्वात प्रथम माहिती डॉ.ली वेलियांग यांनी जगाला दिली. आणि त्यांचाही करणाची लागण झाल्याने मृत्यू झाला. त्यानंतर संपूर्ण चीनला या विषाणूचा तडका बसला त्यानंतर संपूर्ण जगात या विषाणूने थमामि घालायला सुरुवात इटली, अमेरिका, स्पेन, जपान, भारत, पाकिस्तान, ऑस्ट्रेलिया, फ्रान्स इत्यादी अशा जवळपास १८९ देशांना या कोरोना विषाणू चा तडखा जोरदार बसलेला आहे त्यात सर्वाधिक तडका सहन करणारे देश म्हणजे इटली, अमेरिका, स्पेन, इत्यादी सांगता येतील. ज्या देशात जन्म झाला त्या देशात तीन हजारावर मृत्यूची संख्या गेली. इतर देशांमध्ये हाच मृत्यूचा आकडा दहा हजाराच्या पुढे पार होत आहे, त्याचप्रमाणे त्यात वाढ होत आहे. अरुणा बीजांची संख्या लाखाच्या वर पसरत आहे हे सांगता येईल. कविड-१९ आजाराने थमामि घातले आहे या आजारावर काही उपाय सापडलेला नाही. तसेच या आजारावर कुठेही औषध परिणामकारक ठरत नाही त्यामुळे या विषाणूचा फायदा वेगाने जगात होताना दिसून येत आहे. कविड-१९ आजारावर एकमेव उपाय म्हणजे घरात राहणे व आपली स्वतःची सुरक्षा करणे असेच वारंवार आपले हात साबणाने स्वच्छ करणे होय. चेहऱ्यावरील नाक तोंड डोळे यांना हाताने स्पर्श टाळावा. साधे उपयुक्त उपाय हाजार काढण्यासाठी करणे अनिवार्य झाले आहे. कोविड-१९ तसेच करून लवकरात लवकर आटोक्यात आणण्यात प्रयत्न करण्यात येत आहे.

- आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचे बदलते स्वरूप
उत्तर कोरिया

जगभरात कोरोना विषाणू होणे थमामि घातले आहे यातून अमेरिकाही बचावलेला नाही. चीन पेक्षाही जास्त बळी अमेरिकेत घेतले गेले आहेत. यादरम्यान उत्तर कोरिया संपूर्णपणे कोरोना विषाणू मुक्त असल्याचा दावा एका वरिष्ठ आरोग्य अधिकाऱ्याने केला आहे. उत्तर कोरियाचे केंद्रीय आपत्कालीन महामारी विरोधी चे संचालक 'पाक ग्यॉन सुं' दावा केला की देशाचे प्रयत्न संपूर्णपणे यशस्वी ठरले. प्रदेशात आजपर्यंत एकही व्यक्ती करून अबाधित आढळून आलेला नाही याद्वारे असे दिसून येते की कुठेतरी काही देश आपल्या देशाचे नाव किंवा प्रतिमा ठेवण्याचा प्रयत्न करत आहेत. चीन

कोरोना विषाणूचा जन्मदाता देश चीन यात सर्वात प्रथम कोरोनाचा फस्तीव झाला. चीन पासून सर्व देशांमध्ये करून हा विषाणू सर्व देशांमध्ये पसरला सध्या तो देश जगासमोर दाखवत आहे की कोरोना विषाणूपासून सावरला आहे. काही दिवसात करूनच रुग्ण हा चीनमध्ये सापडलेला नाही असे चित्र चिन्ह जगासमोर दाखवत आहे पण न्यूज चॅनेल स्टार माहितीनुसार

चीनमध्ये कंपन्यांना दररोजच्या ३०० ते ५००पर्यंतच्या ऑर्डर्स सरकारकडून होत असताना दिसून आली आहे. याबरोबरच चीनचे राष्ट्रपती जीगपिंग यांनी कोणाचे रुग्ण असलेले लोक दुसऱ्या देशाहून येत आहेत असे सांगितले आहे. हे अमेरिकेच्या खुफिया जसुसनी खोटे ठरवले आहे.या द्वारे असे दिसून येते की महासत्ता होण्यासाठी चीन हा देश आपली प्रतिमा उच्च ठेवण्याचा प्रयत्न करत आहे.

अमेरिका

अमेरिकेने तीन व्यक्तींवर एकत्र वक्कीसीन लसचा उपयोग करून जगाला दाखवण्याचा प्रयत्न केला की कोरोना हा आजार वक्कीसीन लसने बरं होऊ शकतो. अमेरिकेने जेफर हस्ति , निल बांडिंग , रेबेका सीरूल यांच्यावर या लस चा उपयोग करण्यात आला होता. सांगण्यात आले होते अमेरिकेनं कोरोना विषाणू विरोधी लस तयार केली. प्रमाणे अमेरिकेने याचे गांभीर्य लवकर न समजून देशाला लॉक डाऊन केले नव्हते कारण म्हणजे देशात निर्माण होणारी आर्थिक मंदी होय. अमेरिकेला महासत्ता होण्याच्या मान गमावणार नाही यासाठी अमेरिका पूर्ण प्रयत्न करत आहे.

● आंतरराष्ट्रीय संघटनेचे बदलते स्वरूप

जागतिक आरोग्य संघटना

जागतिक आरोग्य संघटनेने कोरोना विषाणूला आंतरराष्ट्रीय आणीबाणी म्हणून घोषित केले आहे. काही देशांमध्ये या विषाणूचा प्रसार रोखणे हा मोठा चिंतेचा विषय असल्याचे आरोग्य संघटनेचे प्रमुख तेड्रोस अधानों त्यांनी सांगितले आहे. पत्र कोरोना विषाणूच्या साथीच्या सुरुवातीच्या काळात जागतिक आरोग्य संघटनेने पुरेशी पावले उचलली नाहीत. का जगातील तज्ञांनी केली आहे.वेळोवेळी जागतिक आरोग्य संघटनेने या रोगाची माहिती जगासमोर चीनच्या दबावामुळे आणली नाही असे आरोप तक्कीसीन या राष्ट्राचा आहे.माणसा माणसा द्वारे पसरत आहे का याचे उत्तर जागतिक आरोग्य संघटनेने दिले नव्हते त्यामुळे असे दिसून येते की या संघटनेचे स्वरूप काही देशांच्या मर्यादित लपलेले आहे. सार्क संघटना

नरेंद्र मोदी यांनी करण्याचा सामना करण्यासाठी दक्षिण आशियाई प्रादेशिक सहकार संघटनेच्या सदस्य देशांना आव्हान केले आहे. त्यांच्या आवाहनाला पाकिस्तान वगळता सर्व देशांनी पाठिंबा दिला आहे. व्हिडीओ कॉन्फरन्सिंग च्या माध्यमातून नरेंद्र मोदींनी चर्चा करून जगाला एक संदेश देत येईल असे मोदींनी म्हटले होते. पुढचे पंतप्रधान श्रीलंकेचे पंतप्रधान यांनी भारताचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या कार्यासाठी त्यांना संयोग करण्याचे आश्वासन दिले आहे.हातवारे असे दिसून येते की सांग संघटना प्रत्येक संकटात सहकार्य करत आहे तिचे स्वरूप संकटाच्या काळात प्रबळ झालेले दिसून येते. जागतिकीकरण

कोरोनाच्या संकटामुळे खुल्या सीमा आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापार यांना विरोध करणाऱ्या शक्तींचा आवाज आणखीन बुलंद होईल.या संकटाची ज्या देशांना कमी झळ बसेल त्यांच्या आर्थिक लाभ होईल असा आशावाद व्यक्त केला जात आहे. जागतिक विषय नव्या दृष्टिकोनातून विचार सुरू करण्याची वेळ आता जवळ आली आहे. जागतिकीकरणाची प्रक्रिया एका नव्या वळणावर येऊन ठेपली आहे असे बोलले जात आहे. ब्रकझीट असो की अमेरिका यांच्यात झालेल्या शितयुद्ध किंवा आदिवासी विरुद्ध पाश्चात्य देशांमध्ये घुमणारा असंतोष असो व मुक्त व्यापाराच्या मागणीत वेगवेगळ्या प्रकारचे अडथळा निर्माण करण्याचे प्रयत्न असोत. घरी करा स्थळाचा हा टप्पा जागतिकीकरणाच्या विरोधात टप्पा म्हणून ओळखला जात आहे.जग एकत्र येईल कोणत्याही संकटाचा एकजुटीने मुकाबला करेल असा आशावाद जागतिकीकरणाने उत्पन्न केला होता तो दुखतो होईल एक प्रकारचा निराशावाद सातत्याने सर्वत्र आढळून येत आहे. जगभरातील मोजक्या आर्थिक वर्गाकडे जागतिक व्यवस्थेचे नेतृत्व आहे आणि अशा प्रकारच्या व्यवस्थेला आज मोठ्या प्रमाणात आव्हान मिळत आहे असे चित्र आजवर पाहायला मिळाले नाही.

सूचना

संशोधन विषयासाठी पुढील सूचना सुचवता येतील.

➤ राष्ट्रीय राजकारणाची खेळण्यापेक्षा प्रत्येक राष्ट्राने आपल्या देशातील तरुणांची परिस्थिती कशाप्रकारे आटोक्यात येईल याचा सर्वप्रथम विचार केला पाहिजे. दक्षिण कोरिया ,जपान, स्पेन, भारत या देशा प्रमाणे आपल्या देशातील परिस्थिती कशाप्रकारे आटोक्यात आणता येईल याचा अधिक विचार केला पाहिजे.

- आंतरराष्ट्रीय राजकारणाच्या माध्यमातून जगासमोर येण्यापेक्षा क्विड-१९ कोणत्या प्रकारचे उपाय साध्या ठरते याचा शोध लावला पाहिजे.
  - चीनच्या संदर्भात खरोखरच समर्थनीय गुन्हा सिद्ध झाल्यास सुरक्षा परिषदेने सर्व देशांच्या हितामध्ये निर्णय घ्यायला हवा तसेच बदलणारे स्वरूप हे इतर देशांसाठी सकारात्मक असा निर्णय घ्यायला हवा.
- निष्कर्ष : संशोधन करताना संशोधकाने पुढील निष्कर्ष मांडले आहे.
- करोना विषाणू या पार्श्वभूमीवर आंतरराष्ट्रीय पातळीवर स्वरूपात घडून येताना दिसत आहे.
  - कोविड-१९ आजाराचा प्रादुर्भाव हा करून नामक विषाणूमुळे होतो तसेच या आजारावर अद्यापही ठोस उपाय सापडलेले नाहीत.
  - चीन महासत्ता होणार हा विश्वास वाटतो तर अमेरिकेला स्वतःचे अस्तित्व टिकवून ठेवण्यासाठी खटाटोप करावा लागत आहे.
  - त्याने स्वतःला देशील करून ठेवले आहे की भारतात ही गंभीर परिस्थिती असताना देखील दिलखुलासपणे भारत दुसरा राष्ट्रांबरोबर मदतीचा हात सरकवत आहे तसेच धीर देण्याचे व परिस्थिती निवळण्याचे विश्वासात्मक आश्वासन देत आहे.
  - कोरोना विषाणू यामुळे आंतरराष्ट्रीय पातळीवर अनेक तो फित व विकसनशील राष्ट्र यांच्यामध्ये आमूलाग्र बदल आणि परिणाम होताना दिसत आहे.
  - जागतिक शासन पद्धती परिणाम कर काम करत असली तर कोरोना विषाणू या भूतलावर त्यानंतर लगेचच त्याचा जगाला असलेला धोका समजला असता,सध्या जगाला या धोक्याचा इशारा तेव्हाच दिला गेला असतात तसेच प्रादुर्भावापासून वाचवण्यासाठी किंवा त्याचा संसर्ग रोखण्यासाठी उपाययोजना गाणे असल्या तरी काही होऊ शकले नाही.यातच आपल्या नव्या जागतिक समस्येचे मूळ दडलेले आहे या परिस्थितीमध्ये संघटनाही कमकुवत दिसत आहे प्रत्येक देश आपले अस्तित्व टिकविण्याच्या प्रयत्नात तयार केलेल्या जागतिक संघटनेद्वारे केलेले नियम याची कुठे तरी पायमल्ली करताना दिसत आहे

संदर्भ

सदर संशोधन विषयासाठी संशोधकाने पुढील संदर्भांचा वापर केला आहे.

- लोकमत वृत्तपत्र दिनांक ५-४-२०२० संपादकीय लेख.
- युट्युब व्हिडीओ बीबीसी न्यूज नेटवर्क क्विड-१९ आणि जग.
- लोकसत्ता वृत्तपत्र दिनांक १-४-२०२० संपादकीय लेख.
- लोकमत वृत्तपत्र दिनांक ८-४-२०२० देश परदेश आणि संपादकीय लेख.
- लोकसत्ता लेख-चीनवर कारवाई करता येईल?
- <https://www.bbc.com>
- <https://m.lokmat.com>
- <https://plb.com>
- वृत्तपत्र देशदूत २८ मार्च ते ७ एप्रिल २०२०